

vsebinsko blizu socialnopsihološkim fenomenom fanatizma in malikovalstva. Človek-masa tudi vsiljuje svoje mnenje o vseh problemih javnega življenja in prav v tem je, po piščevem mnenju, izvor nasilja (množic) vseh vrst. V tem kontekstu J. Ortega s stališča liberalne demokracije kritizira fenomen direktne akcije, ki je značilen za avtoritarne in totalitarne družbene sile.

Seveda ne gre prezreti, da J. Ortega obravnava človeka v kontekstu socializacije, ki jo je mogoče ugotavljati na vseh področjih življenja. Toda v središču Orteginе pozornosti niso pozitivni, pač pa negativni vidiki in učinki podružbljanja individuuma (pasivni konformizem in presocializiranost človeka-mase). Prav z opisovanjem človeka-mase, ki je svojevrstna kulturološka in socialnofilozofska kategorija, v določeni meri podobna psihoanalitično-politični kategoriji avtoritarnega socialnega karakterja, pride še zlasti do izraza Ortegin individualizem, poudarja avtorica. Po Orteginem mnenju namreč mnogoterost tendenc in momentov socializacije okrnjuje zasebnost ljudi, njihovo svobodo, osebnostno integriteto in avtentičnost. Prav socializacija, ki gnete tip človeka-mase, ustvarja s tem tudi pogoje za upor množic v vseh pomenih. Vendar upor mas ne pomeni le konkretnih akcijskih in politično-ideoloških modelov vedenja ter reagiranja množic, pač pa množstvo zapletenih interakcij med seboj bolj ali manj povezanih družbenih situacij, dejavnikov in teženj v modernih oziroma sodobnih družbah. S tem torej ni mišljen samo določen konfliktni aspekt socialne mobilnosti v običajnem pomenu tega izraza, poudarja avtorica, temveč vsa relevantna družbena, medčloveška in individualna dinamika, tudi psihična – zavedna in nezavedna.

V vsebinskem delu knjige je Vida Struk – opirajoč se na zgodovinsko in primerjalno metodo – prepričljivo predstavila in sociološko interpretirala relevantne prispevke tega svojevrstnega filozofa kulture in utemeljitelja sociološke kulturologije k razumevanju in kritičnemu osmišljanju sodobne družbe. Med njimi velja še zlasti izpostaviti problematiko vzpona zgodovinske ravni, idejo o rasti življenja, sociološko razlago primitivizma, razmerje med znanostjo in tehniko na eni in človekom-maso kot specialistu na drugi strani, o barbarstvu specializacije, tako imenovanem "fahidiotizmu", ki je zavladal v zavesti in delovanju znanstvenikov ter v znanstvenih institucijah, nadalje na problematiko oblastništva, odnose ukazovanja in poslušnosti, vrednote, problem zapovedovanja in zgodovinske kamuflaže, utesnjenost in provincializem narodov, evropsko moralo itn. V zadnjem delu knjige se avtorica posveča Orteginemu odnosu do Evrope, ki je nadvse aktualen. Mislec je namreč med prvimi domislil združeno Evropo, ki bo ohranila vso pestrost in različnost nacionalnih kultur, seveda ob hkratni zavrnitvi "cirkusantskih nacionalizmov", ki ogrožajo uveljavljanje kulturnozgodovinske vloge Evrope v svetu. Hkrati pa ocenjuje, da so predvsem suverene nacio-

nalne države čedalje večji anahronizem, ki peha Evropo v nepotrebne napetosti, spore in spopade. V tem kontekstu okarakterizira nacionalizme kot izrazite ideologije človeka-mase.

V zaključku velja opozoriti, da je vrednost pričujočega dela dr. Vide Struk nedvomno v tem, da je na tukajšnje (slovensko) teoretsko prizorišče 'zanesla' miselni opus doslej premalo poznanega, hkrati pa velikega španskega (evropskega) misleca. Še več, gre za pomembno delo, ki predstavlja tako rekoč most med slovensko in špansko kulturo ter še zlasti med družboslovnimi in humanističnimi vedami.

Avgust Lešnik

Maja Sunčič: V POSTELJI Z NAJBOLJŠO MED ŽENAMI: IMAGINARIJ ANTIČNE JUNAKINJE ALKESTIDE.

Ljubljana, Institutum Studiorum Humanitatis, 2006, 392 str.

Knjiga *V postelji z najboljšo med ženami: Imaginarij antične junakinje Alkestide* si postavlja vprašanje o povezavi med antično ženo, posteljo in zakonsko zvezo. Že sama naslovnica slikovno povzema poanto – postelja

in nadgrobnni kamen – čeprav bolj podobni moderni kot antični obliki, povezujeta z Evripidovimi besedami, ki izrecno pravi, da bo na Alekestidinem nadgrobniku pisalo: "Tukaj počiva najboljša med ženami".

Avtorica se sprašuje o anatomiji zakonske zveze, mitoloških soprogah, zakonskih zvezah in povezavi predstavitev z realnostjo antičnega vsakdanjika. Na navidezna videz preprostenostavnem in soglasno sprejetem primeru ženske idealnosti poskuša razvozlati široko mitološko mrežo zrcaljenj moških fantazem. Ženske in njihove postelje razkrivajo koncepte grške imaginacije o zvezi med moškim in žensko. Ker so reprezentacije namenjene razpravi in utrditvi moške identitete, nastopajo soproge kot predmeti menjave med moškimi, bodisi materialne kot pri sklenitvi zakonske zveze ali tekmovanju za žensko ali pa simbolične, ko si moški izmenjajo besede in argumente o dobrih in slabih ženah.

Antična junakinja Alkestida, najboljša med ženami, je zaradi izjemne odličnosti in vzornosti izhodišče za raziskovanje ženske, postelje in zakonske zveze. Temeljno izhodišče analize je Evripidova drama *Alkestida*, ki je zaradi težavnosti interpretacije spodbudila nastanek obsežnega korpusa interpretacij. V 20. stoletju so raziskovalci pokazali veliko zanimanja za interpretacijo Evripidove drame, kar lahko razberemo tudi iz bogate bibliografije. Širok spekter interpretacij Evripidove drame nam ponuja vpogled v različne vidike avtorjeve obdelave mita. Novost te knjige je predvsem v zastavitvi izhodiščnega vprašanja, ki si tako kot dosedanj raziskovalci za temelj postavlja Evripidovo dramo: osnovni poudarek je na študiju imaginarija Alkestide, ki zajema različice mita v dolgem časovnem obdobju in problematizira ideološke kontekste najboljše med ženami. Če poskušamo razčleniti različice mita o Alkestidi in Admetu ter jih umestiti v širšo simbolno mrežo, ki bo zrcalila miselne predstave v dolgem časovnem obdobju, nam to omogoča vzpostavitev ideoloških vzorcev.

Za analizo imaginarija Alkestide je bila osrednja Evripidova drama *Alkestida*, ker gre za najdaljšo obdelavo mita v celoti. Dramo, ki jo večina interpretov uvršča v žanr tragedije in/ali satirske igre, Justina Gregory zaradi mešanice simpozijskega in karnevalskega (odvisno, iz kakšnega konteksta izhajamo) interpretira kot simpozijsko dramo. Celoten dramski zaplet temelji na zrcaljenju oziroma na "koncentrični" strukturi (igra odmevov). Jones pojav imenuje "paralelni miti". Paralelizem ali zrcaljenje lahko jemljemo zgolj kot okvir, v katerega so umeščene naracije o najboljši med ženami, Alkestidi – od poroke do pogreba in ponovne poroke. Evripidova obdelava mita o Alkestidi in Admetu združuje vidike smrti (pogrebne obreda) in simpozija, medtem ko tudi v drugih daljših predstavitev mita, na primer v *Alcestis Barcinonensis*, ni koncepta smrti in simpozija. Vzroke za Evripidovo predstavitev moramo iskati v specifični gledališču.

V antičnih besedilih in tudi v likovnem materialu je

Alkestida predstavljena kot ena redkih pozitivnih in idealnih žensk v mitologiji, o katere idealnosti je redko kdo podvomil: Alkestida je soglasno najboljša med ženami. Najstarejšo omembo vrle žene Alkestide najdemo pri Homerju (8. ali 7. stoletje pred našim štetjem). V *Iliadi* v Katalogu ladij je omenjen Evmel, Admetov in Alkestidin sin, ki ima pri Evripidu presunljivo tožbo na odru, v drugih različicah pa se ne pojavlja.

Za analizo dobre soproge Alkestide je najpomembnejša Evripidova drama (1.163 verzov). Leta 438 pred našim štetjem je bil Evripid na tragiškem tekmovanju drugi s tetralogijo *Kretčanke*, *Alkmajon v Psofisu*, *Telef* in *Alkestida*. Na četrtem mestu tetralogije je bila *Alkestida*, zgodba o soprogi, ki je umrla namesto svojega moža. Tega je zaradi izjemne gostoljubnosti iz žalovanja rešil Herakles in mu vrnil ženo od mrtvih. *Alkestida* je edina ohranjena drama, ki je nastala pred peloponeško vojno in po didaskalijah prva Evripidova igra, ohranjena v celoti. Glede na pričevanja naj bi bil Evripid v času, ko je napisal *Alkestido* v poznih štiridesetih letih in se je v gledališču predstavil že 17 let pred tem s *Peliadom*, dramo, ki tako kot *Alkestida* sodipada med tesalske legende. Pred Evripidom je mit o Alkestidi in Admetu obdelal Frinij, ki je verjetno vključil motiv Heraklove rokoborbe s Tanatosom. Burleskne vidike mita so obdelali tudi v komediji: Formis ali Formos, Epipharmov sodobnik, v srednji komediji pa Aristomen leta 388 pred našim štetjem. (*Admetus*) in Antifan (*Alcestis*).

Za razčlenitev Alkestide v imaginariju je izredno pomembna najdba papirusa z daljšim besedilom, ki se po mestu najdbe imenuje *Alcestis Barcinonensis*, *Barcelonska Alkestida*. Besedilo predstavlja tudi eno od dveh skrajnih časovnih točk, do katere opazujemo lik Alkestide v imaginariju (pozkasnejša je Fulgencijeva različica). Gre za poznorimsko pesnitev, ki jo datirajo v 4. stoletje našega štetja. Pesem je sestavljena iz 122 heksametrov (pesem je imela najmanj 124 vrstic) in je zapisana na šestih papirusih. Avtor pesnitve je verjetno poznal Evripidovo različico mita, saj je njegova interpretacija mita v mnogočem podobna. Osredotoča se na vprašanje neizbežnosti smrti in Admetov poskus, da bi se z Apolonovo pomočjo izognil smrti. Apolon mu svetuje, naj si poišče nadomestno truplo, kjer v nasprotju z drugimi interpretacijami kot možno žrtev navede tudi Admetova otroka. Mati in oče objokanega Admeta nečustvujoče zavrneta, medtem ko se žena Alkestida iz ljubezni takoj odloči, da se bo odpovedala življenju. Alkestida se, podobno kot pri Evripidu, sama pripravi na smrt in si sama izreče besede hvale. Admetu ne prepove poroke kot Evripidova *Alkestida*, ampak zahteva le, naj jo večno ljubi in naj je nikoli ne pozabi. Podobno kot pri Evripidu se izredno zavzame za svoja otroka in roti moža, naj bo dober do njiju, ker ju bo sicer prišla maščevati. Izrazitih zahtev po dedovanju njunega sina tukaj ni. Pomembna razlika v barcelonski pesmi je, da se Alkestida na koncu ne vrne od mrtvih, ampak ostane

mrtva. Različica mita je najdaljša ohranjena ob Evripidovi.

Alkestido omenjajo tudi v poklasičnem materialu, kar na zanimiv način priča o razvoju Alkestide kot o toposu dobre soproge v grškem imaginariju. Helenistična predstavitev v Kalimahovi (približno 305–240 pred našim štetjem) *Odi Apolonu* predstavlja vidik Admetove homoseksualne zveze z Apolonom. Uporabo virov v dolgem časovnem obdobju (8/7. stoletje pred našim štetjem – približno 5. stoletje našega štetja) avtorica utemeljuje s konceptom zgodovinopisja *la longue durée*, dolgega trajanja, ki je eden izmed postulatov šole *Annales*. V tradiciji šole *Annales*, ki sta jo leta 1929 ustanovila Marc Bloch (1886–1944) in Lucien Febvre (1878–1956), je koncept zgodovinopisja *longue durée* kasneje nadaljeval Fernand Braudel (1902–1985), ki je vztrajal pri pisanju totalne zgodovine in raziskovanju dolgih časovnih obdobj. Braudel je pokazal, da se čas giblje z različnimi hitrostmi; čas je razdelil na zemljepisni, družbeni in individualni. "Nekatere strukture, ki imajo dolgo življenjsko dobo, postanejo stabilne prvine neskončni vrsti generacij in ovirajo zgodovino, s tem da, da zavirajo in, da obvladujejo njeno iztekanje. Druge se hitreje izčrpajo. Toda vse so v isti sapi opora in ovira." Prej so zgodovinarji opazovali zgodovinski čas v perspektivi njegovega "vsakdanjega ritma", "kratkega časa in dogodka". Braudel dopolnjuje začetni odpor ustanoviteljev šole *Annales* do pozitivističnega zgodovinopisja, ki se osredotoča na politično zgodovino, vojne in države, velike moče, kronologijo, razvoj pa razlaga kot linearni.

Takšna analiza mitov o Alkestidi in Admetu v dolgem časovnem obdobju večini interpretov še vedno povzroča nepremostljive težave, saj vztrajajo pri delitvi na kratka časovna obdobja, se osredotočajo na posameznega avtorja in zagovarjajo nezdružljivost konceptov v celotni antiki, ker so se spreminjale države in ideologije. Z analizo Alkestide in Admeta v dolgem časovnem razponu avtorica pokaže, da se politični in ideološki konteksti sicer spreminjajo, vendar se podoba Alkestide v imaginariju kljub temu ne spreminja, saj moramo invencijo vzorne soproge Alkestide povezati z idejo strukture patriarhata, ki ga označuje dolgo trajanje.

Raziskovanje imaginarija antičnih žensk je preučevanje sanj o idealnosti in o idealnih modelih, ki jih v vsakdanjem življenju ni, ampak se pojavljajo kot kompenzacija in "tamponska cona", ki brani pred realnostjo. Alkestida uteleša najboljšo med soprogami, je izhodiščna točka za razpravo o idealnem modelu ženske, ki je ni (bilo), zato so si jo izmislili in postavili kot bran proti slabim imaginarnim in realnim sprogam.

Ena izmed prvih težav, ki jih povzroča raziskovanje imaginarija, je pravravno definicija imaginarija. Za Évelyne Patlagean je imaginarij vse tisto, kar je izven konkretne realnosti, torej področje lažnega in nedokazljivega. Vendar ne moremo reči, da je imaginarij imaginaren, torej namišljen. Imaginarij odseva sanje o ide-

alnosti, projicirane na družbo, vsebuje želje po uresničitvi idealnega stanja, ki ga v vsakdanjem življenju ni. Med realnostjo in imaginarijem je meja, ki je odvisna od posameznika, zgodovinskega obdobja in kulture: vsaka kultura ima svojo interpretacijo imaginarija ter določa odnos med otipljivo realnostjo in imaginarijem.

Imaginarij ima lastno strukturo in svoje principe evolucije, zato bi bilo absurdno zanikati njegovo povezavo z "zunanjo realnostjo". "Realnost" kot izhodiščna točka ima za raziskovanje imaginarija sekundarni pomen: bodisi realna ali izmišljena, delno ali povsem izmišljena dejstva in osebe se vpisujejo v idealno tipologijo. Imaginarij predstavlja idealno, zato se ne smemo spraševati, kakšna stopnja te idealne predstavitve je resnično obstajala, in ločevati imaginarnega od realnega, ampak vse jemati kot celoto. Imaginarij nastane kot odgovor na spremembe, kot "reakcija na nasilni vdor dejstev" v zavest duha, zato je imaginarij nekakšna "tamponska cona", ki brani pred realnostjo. Imaginarij je odvisen od "mentalne klime", zato je pri raziskovanju imaginarija nujna kontekstualizacija. Vsaka družba razvije svoje načine upora proti realnemu, tako da zanika ali sprevrta dokaze in njihov pomen, kar kaže na avtonomnost imaginarija in hkrati tudi na trajnost njegovih modelov. Na splošno vsak vidi tisto, kar hoče, in razume tisto, kar že ve. Značilnost imaginarija je tudi njegova globalnost, saj ga najdemo v vseh vidikih zgodovinskega življenja.

Ključna beseda, ki jo danes skoraj vsi uporabljajo, je kontekst. Po Vernantu lahko besedilo razumemo šele, ko razumemo tudi njegov kontekst, besedilo pa moramo brati kot ideološko naracijo, ki zrcali simbolno mrežo ideologije in se postavlja raziskovalcu kot uganka, ki jo mora dešifrirati, čeprav je pravravno reševanje ugank in iskanje "ključa" tista past, v katero se po Veynovem mnenju ne smemo ujeti, zaključuje avtorica, začenja pa z verzi iz Evripidove *Medeje*:

*Vse drugo ženske nas
navdaja s strahom: boj in lesket orožja;
a če v postelji nam vzeta je čast,
nihče ne zmore bolj morilskih misli.*

Karmen Medica

Mark Sebba: SPELLING AND SOCIETY.

THE CULTURE AND POLITICS OF ORTHOGRAPHY
AROUND THE WORLD.

Cambridge, Cambridge University Press, 2007, 189 str.

Orthography matters to people, claims Mark Sebba, a reader in Sociolinguistics and Language Contact at the University of Lancaster (UK) in his most recently published book about signs, which apart from linguistic meaning also carry a social meaning. Orthography thus matters to all of us: not only teachers, professional